XV. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2010. március 25-26.

MADÁRGYŰRÜZŐ TELEP FENÉKPUSZTÁN

KÓSA Balázs

Abstract

Migration of birds, wrapped in mystery since ancient times, has a number of unclear issues despite the long history of its research. Without answering these questions and efficiently protecting the endangered species not only science is incomplete but also our natural environment is poorer.

These are the issues before a small team working in Fenékpusztá, one of the most significant bird-ringing stations in Hungary. The importance of their labour is invaluable. However, their work is hardened by arduous circumstances. Helping to solve these problems was my deepest motivation when choosing the theme of my diploma work.

Key words:

bird-ringing, Fenékpusztá

Összefoglalás

Madarak vonulása, amelyet ősidők óta a titokzatosság fátyla övez, a vele foglalkozó kutatás gazdag története ellenére még napjainkban is számos tisztázatlan kérdést tartogat számunkra. Ezek megválaszolása, a veszélyeztetett madárfajok hatékony védelme nélkül nemcsak a tudomány szenved hiányt, hanem természeti környezetünk is egyre szegényebb lesz.

Ezen gondolatok tudatában végzi munkáját nap mint nap egy kis csapat Fenékpusztán, földrajzi szempontból Magyarország egyik legjelentősebb madárgyűrűző telepén. Az általuk végzett munka jelentősége tehát felbecsülhetetlen értékkel bír. Tevékenységük elvégzését azonban cudar körülmények nehezítik. Ezen probléma orvoslása volt a célom amikor diplomatémámat kiválasztottam.

Kulcsszavak:

madárgyűrűzés, Fenékpusztá, veszélyeztetett madár

A madárgyűrűzés jelentősége

Madarak vonulása, amelyet ősidők óta a titokzatosság fátyla övez, a vele foglalkozó kutatás gazdag története ellenére még napjainkban is számos tisztázatlan kérdést tartogat számunkra. Ezek megválaszolása, a veszélyeztetett madárfajok hatékony védelme nélkül nemcsak a tudomány szenved hiányt, hanem természeti környezetünk is egyre szegényebb lesz. A nemzetközi természetvédelmi egyezmények által megszabott populáció-monitoring előfeltétele a hatékony védelmi intézkedéseknek, amelyek a további állománycsökkenéseket vannak hivatva megakadályozni. A Bonni Egyezmény a vonuló fajok védelméről kiemeli a vonulási útvonalak és telelőterületek részletesebb vizsgálatát, mint megbízható háttérrel a fontos élőhelyek védelmére. Az Európai Unió Madártani Utasítása az európai madárállományok védelme érdekében minden tagországnak kötelezővé tette a madárállományok felvételezését.

A Berni Egyezmény előírja a vonuló madarak védelmi helyzetének meghatározását és a kedvezőtlen védelmi státuszban lévő madarak monitorozását. A madárgyűrűzés és a madarak vonulásának alapos megismerése azonban nemcsak a madarak védelme érdekében, hanem közegészségügyi (ld. pl. madárinfluenza és más madarak által terjesztett élősködők terjedése) és gazdasági (ld. pl. szélérőművek telepítése, madárfajok vadászata) szempontból is fontos.

A gyűrűs madarak nyomon követésével meghatározhatjuk vonulási útvonalait, pihenő- és táplálkozóhelyeiket, telelőterületeiket, és ez által pontos adatokhoz juthatunk a madárvonulásban szerepet játszó területek védettségének megtervezéséhez. Sok esetben a vonulási útvonalakon elhelyezkedő táplálkozó- és pihenőhelyek védelme a legfontosabb.

1. ábra Madárbefogó háló

Terület bemutatása

Fenekpuszta a Balaton északi csücskében megbúvó kis falvacska, ám jelentősége annál nagyobb a madárgyűrűzés szempontjából. A madarak gyűrűzéséhez egy speciális vizsgát kell tenni madárfaj-felismerésből, szakmai és természetvédelmi szabályokból és amelyet a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium szervez. A mintegy 300 hazai madárgyűrűző szinte kizárólag önkéntesként, szabadidejében vesz részt a madarak kutatásában. Hazánk területén nem sok olyan állomás létezik, mint az itteni. A gyűrűzés mellett ugyanis a sérült madarak rehabilitációjával is foglalkoznak Paprika Anikóék (madárgyűrűző).

Az idő vasfoga azonban a szép lassan elmajszolta a gyűrűzők rendelkezésére álló épületet.

2. ábra Tervezési terület

Koncepció leírása

Ezért döntöttem ezen téma feldolgozása mellett. Amikor először bebarangoltam a tervezési területet, akkor szinte azonnal egy olyan épület képe jelent meg előttem, amely szinte észrevétlenül lapul meg a 3-4m magas nádrengetegben, nem zavarva a fenékpusztai táj és madarak nyugalma. Az ötletet a nádasban megbúvó madarak és fészkei adták. Végig a munkám során törekedtem arra, hogy ezen a természetvédelmi területen visszafogottan használjam az anyagokat, így esett a választásom a fára. A munkám során a madárgyűrűzők áldozatos tanulmányoztam a környéken tevékenykedő ácsok és asztalosok munkáját, mivel olyan épületet szerettem volna tervezni, amely a legegyszerűbb módszerekkel megvalósítható. Igyekeztem minden csomóponti részletet a legapróbbakat is fából elkészíteni, nagyon minimálisan felhasználva más anyagokat.

Megvizsgáltam a területen található lévő növényeket és egy nagy számban jelenlévő ördög-bodza növényállományt fedeztem fel, amelyet a helyi kosárfonó emberek használnak. Mivel a célom az volt, hogy helyi anyagok felhasználásával készítsek egy mozgalmas épületet, ezért az ördög-bodzát is koncepcióm részévé tettem. Amint az a vízparti épületrészen látszik is homlokzati díszítőelemként hasznosítottam.

A sérült madarak elhelyezésére szolgáló épülettömeg megalkotásánál a régi kukoricagörék képe lebegett a szemem előtt, ami ezen a környéken szintén eléggé elterjedt volt.

A vasút felől érkezőket egy fogadóépületként is felfogható "madárház" fogadja, amelyben a repülésre már nem képes madarak szállásául szolgál. Fontos, hogy ezek megszokják az emberek közelségét, hiszen ők már életük végéig kénytelenek a helyi lelkes fiatalokra bízni sorsukat. Egy oldalról teljesen zárt, a többin pedig nyitott tömeg biztosítja a friss levegőt számukra.

A parton lévő két tömeget a vízi és a szárazföldi madarak életének összefonódását kívánja érzékeltetni és hidat képez a vízivilág és a szárazföld között. Innen a stégszerű kialakítás gondolata. Azonban külön választottam őket, mert az egyikben a táborozók és tanulók igényeit kellett kielégíteni, míg a másikban állandó jelleggel lakik az itt szorgoskodó állomásvezető és párja. Az ide látogatókat egy szárazföldi és egy vízi tanösvény is fogadja, amelyek segítségével beláthatnak a madarak életébe. Az épület is erre a tanösvényre van felfűzve, így a túrázók megtekinthetnek egy kiállítást is a nappali órákban teljesen díjmentesen. A szárazföldi és vízi útszakasz egyaránt elkúszik a Zala folyó torkolatáig. A vízi túrázáshoz kenuk állnak rendelkezésre. Az épület mindkét végében gyűrűzés folyik, így a tanteremből kilépve már gyakorlatban is ki tudják próbálni a tanoncok az elméletben megszerzett tudásukat.

A területet rendszeresen látogatják(tavasztól-őszig) madárgyűrűzést tanulók, vagy épp csak kikapcsolódni vágyók. Számukra biztosítottam sátorhelyeket egy áradásmentes részen és természetesen vizesblokkot egy főzőterasszal.

Az épület elhelyezésénél és szerkezeti kialakításánál igyekeztem figyelembe venni a hagyományos szerkezeti megoldásokat. Példákat kerestem a helyi építészeti megoldásokra és a környezetbe való illesztésre.

A megkutatott példák alapján jutottam el a végső koncepcióm kialakításához, amelyet képekben mutatok be.

3. ábra Tervezett épület

Irodalom

- [1] Dr. Gábor László, *Épületszerkezetek I.*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001, 150-154. oldal
- [2] Dr. Gábor László: *Épületszerkezetek II.*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001, 60-65. oldal
- [3] Dr. Gábor László: *Épületszerkezetek III.*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001, 20-35. oldal
- [4] Philip Jodidio: *Architecture now*, Taschen kiadó, Frankfurt, 2007, 336-457. oldal

Folyóiratok

- [1] *Detail*
- [2] *Octagon*

Kósa Balázs, doktorandus hallgató
Munkahely: PTE-PMMK Tervezési és Építészeti Ismeretek Tanszék
Cím: 8315, Magyarország, Gyenesdiás, Bem József utca, 23.
Telefon / Fax: +36-30-5399-616
E-mail: kosa.balazs.84@gmail.com